

Obsah

Úvod.....	9
1 Historické aspekty vzdělávání žáků s poruchami autistického spektra v České republice	11
2 Speciální vzdělávací potřeby žáků s poruchami autistického spektra	12
2.1 Faktory ovlivňující úspěšnost individuální školské integrace dítěte, žáka a studenta se zdravotním postižením	12
2.1.1 Obecné povinnosti školy a pedagogů při integraci.....	12
2.1.2 Žák se zdravotním postižením	13
2.1.3 Rodina a rodiče.....	13
2.1.4 Škola přijímající dítě s postižením	15
2.1.5 Učitel a jeho role ve školské integraci	16
2.1.6 Poradenská pracoviště ve vztahu k integraci	16
2.1.7 Prostředky speciálněpedagogické podpory	17
2.2 Poruchy autistického spektra	21
2.2.1 Sociální interakce a sociální chování	22
2.2.2 Komunikace	22
2.2.3 Způsoby chování, zájmy a aktivity	22
2.2.4 Nespecifické rysy v chování	23
2.2.5 Přidružené poruchy a onemocnění.....	23
2.3 Poradenství a metodická pomoc pro klienty s PAS.....	24
2.3.1 Zařazování žáků s PAS do systému škol a školských zařízení	24
2.4 Speciálněpedagogická diagnostika.....	27
2.4.1 EHP (Edukačně hodnotící profil)	27
2.4.2 Posuzování funkčních schopností.....	33
3 Podmínky inkluzivního vzdělávání žáků s PAS.....	35
3.1 Inkluze.....	35
3.2 Podpora inkluzivního vzdělávání.....	35
3.3 Inkluze u žáků s poruchami autistického spektra	37
3.3.1 Organizační zajištění.....	39
3.3.2 Prostorové a materiální podmínky inkluzivního vzdělávání žáků s PAS.....	40
3.3.3 Personální podmínky.....	40
3.3.4 Práce s intaktními žáky.....	43
3.3.5 Rodina žáka s PAS	45
4 Metodika práce se žákem s PAS	52
4.1 Strukturované učení	52
4.2 Aplikovaná behaviorální analýza (ABA)	56
4.3 Výměnné komunikační strategie	57
4.4 Návčky sociálních a komunikačních dovedností.....	58
4.5 Strategie řešení problémového chování.....	59
4.6 Metody	60

5	Specifika práce se žákem s PAS	63
5.1	Typické projevy chování žáků s PAS	64
5.1.1	Oblast sociálního chování	64
5.1.2	Oblast komunikace	65
5.1.3	Oblast představivosti, hry a zájmů	66
5.1.4	Projevy emocionality	67
5.1.5	Nespecifické projevy	68
5.2	Skupinová nebo individuální výuka dovedností	70
5.2.1	Vysvětlení zadání, přiměřené instrukce	71
5.2.2	Modelování jednotlivých kroků	71
5.2.3	Přehrávání rolí s opravnou zpětnou vazbou	71
5.2.4	Nácvik dovednosti v/a mimo skupinu	72
5.3	Typologie žáků s PAS	72
5.4	Konkrétní příklady nácviku přiměřeného sociálního chování a sociálně komunikačních dovedností	73
5.4.1	Přihlášení se ve vyučovací hodině, požádání o pomoc, dovysvětlení	73
5.4.2	Účast v diskusi	74
5.4.3	Vykřikování	74
5.4.4	Opuštění místa, pobíhání po třídě	75
5.4.5	Negativismus, odmítání spolupráce	76
5.4.6	Reakce na neúspěch	78
5.4.7	Práce ve skupině	79
5.4.8	Jak zahájit, udržet a ukončit sociální kontakt	80
5.5	Příprava na plnění povinné školní docházky	81
5.5.1	Počáteční psaní	82
5.5.2	Počáteční čtení	85
5.5.3	Vytváření základních početních představ	86
6	Metodika práce se žákem s PAS v jednotlivých vzdělávacích předmětech	89
6.1	Struktura prostoru	89
6.1.1	Struktura školního prostředí	90
6.1.2	Struktura obsahu výuky	91
6.2	Rozvrhy, denní programy, seznamy úkolů	91
6.2.1	Vizualizace prostoru a času	92
6.3	Specifická úprava vyučovací hodiny	94
6.3.1	Obecné metodické postupy uplatňované při vzdělávání žáků s PAS	94
6.4	Zkoušení a domácí úkoly	95
6.5	Pomůcky	96
6.6	První stupeň	100
6.6.1	Jazyk a jazyková komunikace	100
6.6.2	Matematika	107
6.6.3	Člověk a jeho svět (prvouka, přírodověda, vlastivěda)	110
6.6.4	Člověk a svět práce (pracovní činnosti a pracovní výchova)	112
6.6.5	Umění a kultura (hudební a výtvarná výchova)	113
6.6.6	Informační a komunikační technologie	113
6.6.7	Člověk a zdraví (tělesná výchova)	113
6.7	Druhý stupeň	115

6.7.1	Jazyk a jazyková komunikace.....	116
6.7.2	Matematika a její aplikace	119
6.7.3	Informační a komunikační technologie	119
6.7.4	Člověk a společnost (dějepis a výchova k občanství).....	120
6.7.5	Člověk a příroda (fyzika, chemie, přírodopis, zeměpis).....	120
6.7.6	Umění a kultura (hudební a výtvarná výchova).....	121
6.7.7	Člověk a zdraví (výchova ke zdraví, tělesná výchova).....	122
6.7.8	Člověk a svět práce (pracovní činnosti a pracovní výchova).....	122
6.7.9	Doplňující vzdělávací obory, průřezová témata	122
6.8	Individuální vzdělávací plán (IVP)	123
6.8.1	Zásady pro tvorbu individuálních vzdělávacích plánů.....	124
6.8.2	Hodnocení individuálního vzdělávacího plánu	132
6.9	Volný čas ve školním prostředí.....	133
6.9.1	Přestávky.....	133
6.9.2	Čas na oběd	134
6.9.3	Volné hodiny	135
6.9.4	Mimoškolní vzdělávání.....	135
6.9.5	Zájmové vzdělávání.....	136
Závěr	138
Literatura	139

A to přesto, že počet žáků se zdravotním postižením vzdělávaných v běžných základních školách u nás neustále vzrůstá. Svědčí o tom i údaje uvedené v tab. 2-1 (s. 18).

Předložený text se zaměřuje na jednu z důležitých částí mozaiky speciálněpedagogických prostředků podpory. Přináší informace využitelné učitelkou či učitelem dítěte, žáka či studenta se zdravotním postižením, ale jistě i informace využitelné pro rodiče těchto žáků.

Jedná se o jeden z důležitých výstupů projektu o „Inovace činnosti speciálněpedagogických center při posuzování speciálních vzdělávacích potřeb“ realizovaného v rámci operačního programu vzdělávání pro konkurenceschopnost v letech 2010-2013 na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Cílem předloženého textu je přinést „kuchtačku“ pro práci učitelky či učitele především se žáky integrovanými ve školách hlavního vzdělávacího proudu.

Práce se žákem se zdravotním postižením je někdy těžší, někdy radostná, někdy jiná a hodně často stejná jako s ostatními žáky. Aby taková být mohla, vyžaduje však od učitelky či učitele přece jen vyšší přípravu. Do ní řadíme nejen seznámení se s příčinami, projevy a zejména důsledky příslušného druhu zdravotního postižení, ale také s možnostmi (zákonitostmi, zásadami či zkušenostmi), které je potřebné či přímo nutné ve třídě využít.

S naplněním těchto cílů přistupovali autoresky tým této metodiky k jejímu zpracování. Celkem bylo vytvořeno šest metodik, pro každé z obvyklých druhů zdravotního postižení. Jedná se o metodiky práce:

- se žáky s mentálním postižením,
- se žáky s tělesným postižením,
- se žáky se zrakovým postižením,
- se žáky se sluchovým postižením,
- se žáky s narušeným komunikačním systémem,
- se žáky s poruchou autistického spektra.

Tato metodika je věnována poznatěbrn, radám a doporučením pro vzdělávání dětí, žáků a studentů s poruchou autistického spektra.